

क्षोभणम् [क्षुभ्-णिच् ल्युट्] Agitating, disturbing. -णः One of the five arrows of Kāmadeva. -2 An epithet of (a) Viṣṇu, (b) Śiva.

क्षुमा 1 Linseed, a kind of flax.-2 The Indigo plant. -3 A goddess bestowing favour or distress. L. D. B.

क्षुर 6 P. (क्षुरति, क्षुरित) 1 To cut, scratch. -2 To make lines or furrows.

क्षुरः [क्षुर-क] 1 A razor; क्षुराग्रैः चक्रैः (हतानि) R.7.46. प्रवर्तमानमन्याये छेदयेन्नवशः क्षुरैः Ms. 9. 292. -2 A razor-like barb attached to an arrow. -3 The hoof of a cow or horse. -4 An arrow; क्षुरैश्चिच्छेद लञ्चनम् Mb. 3. 287. 17. -5 The foot of a bedstead. -Comp. -**कर्मन्** n. -**क्रिया** the act of shaving; नाशमनि स्यात्क्षुरक्रिया Pt. 1. 386. -**चतुष्टयम्** the four things necessary for shaving. -**धानम्**, -**भाण्डम्** a razor-case. यथा क्षुरः क्षुरधानेऽवोपहितः Kauṣ. Up. 4. 20; भद्रे शीघ्रमानीयतां क्षुरभाण्डं येन क्षौरकर्मकरणाय गच्छामि Pt. -**धार** a. as sharp as a razor. -**नक्षत्रम्** Any lunar mansion that is inauspicious for shaving. -**प्रः** 1 an arrow with a sharp horse-shoe shaped head; तं क्षुरप्रशकलीकृतं कृती R. 11. 29; 9. 62. क्षुरप्रचक्र-निस्त्रिश-कुन्त-पट्टिश-पाणिभिः Śiva B. 4. 50. -**माला** a chain of crescent necklets; अहो मया भद्रकत्याः क्षुरप्रमालाहिता Pratiñā. 4. -2 a sort of hoe, a weeding-spade. -**मर्दिन्**, -**मुण्डिन्** m. a barber.

क्षुरिका, क्षुरी 1 A knife, dagger; पार्थस्य निहतस्याङ्गो सेक्षिपक्षुरिकां ततः Rāj. T. 5. 438. -2 A small razor.

क्षुरिकोपनिषद् N. of a Up. belonging to Av.

क्षुरिणी The wife of a barber.

क्षुरिन् m. A barber.

क्षुल्ल a. Small, little; अतृन्तुम क्षुल्लसुखावहानां तेषामृते कृष्णक-थामृतौघात् Bhāg. 3. 5. 10. -Comp. -**तातः** -**पिता** the younger brother of one's father; cf. खल्ल.

क्षुल्लक a. 1 Little, minute; अथो ये क्षुल्लका इव सर्वे ते क्रिमयो हताः Av. 2. 32. 5. -2 Low, vile. -3 Insignificant. -4 Wicked, malicious. -5 Poor. -6 Pained, distressed. -7 Hard. -8 Young. -कः small shell.

क्षेत्रम् [क्षि-घ्न] A field, ground, soil; वीयते बालिश-स्यापि सक्षेत्रपतिता कृषिः Mu. 1. 3. -2 Landed property, land. -3 Place, abode, region, repository; कपटशतमयं क्षेत्रमप्रत्ययानाम् Pt. 1. 191; Bh. 1. 77; Me. 16. -4 A sa-ored spot, a place of pilgrimage; क्षेत्रं क्षेत्रप्रधनपिशुनं कौरवं तद्भजेथाः Me. 50; Bg. 1. 1. -5 An enclosed spot of ground, portion or space, superficies, circuit. -6 Fertile soil. -7 Place of origin; Bhāg. 2. 6. 1. -8 A wife; अपि नाम कुलपतेरियमसवर्णक्षेत्रसंभवा स्यात् Ś. 1; Ms. 3. 175; वृद्धस्तु व्याधितो वा राजा...क्षेत्रे बीजमुत्पादयेत् Kau. A. 1. 17. -9 The sphere of action, the body (regarded as the field of the working of the soul); योगिनो यं विचिन्वन्ति क्षेत्राभ्यन्तर-

वर्तिनम् Ku. 6. 77; Bg. 13. 1, 2, 3. -10 The mind. -11 A house; a town. -12 A plane figure, as a triangle. -13 A diagram. -14 A sign of the zodiac. -15 (in chiromancy) A certain portion marked out on the palm; क्षेत्रं मूर्जां च विधिवत्कुशलोऽवलोक्य सामुद्रविद्वदति यातमनागतं च Bri. S. 68. 1. -Comp. -**अंशः** a degree of the ecliptic. -**अधिदेवता** the tutelary deity of any sacred piece of ground. -**आजीवः**, -**करः**, -**कृत** m. a cultivator, peasant. -**इक्षुः** N. of a corn (यवनाल- Mar. जोंधळा). -**गणितम्** geo-metry. -**गत** a. geometrical. उपपत्तिः f. geometrical proof. -**ज** a. 1 produced in a field. -2 born from the body. (-जः) 1 one of the 12 kinds of sons allowed by the old Hindu Law, the offspring of a wife by a kins-man duly appointed to raise up issue to the husband; Ms. 9. 167, 180; Y. 1. 69, 2. 128. -**जात** a. begotten on the wife of another. -**ज्ञ** a. 1 knowing places. -2 clever, dexterous; क्षेत्रज्ञवद्भाषसे त्वं हि धर्मान् Mb. 1. 89. 14. (-ज्ञः) 1 the soul; cf. क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारत Bg. 13. 1, 3; Ms. 12. 12. -2 the Supreme Soul. -3 a liber-tine. -4 a husbandman. -5 a form of Śiva. -6 a witness. (-ज्ञा) a girl fifteen years old personating Durgā at a festival. -**देवता** the deity of the fields; N. of a serpent. -**पतिः** a land-owner, a landlord. -**पदम्** a place sacred to a deity; पादौ हरेः क्षेत्रपदानुसर्पणे Bhāg. 9. 4. 20. -**पालः** 1 a man employed to guard a field.-2 a deity protecting fields. -3 an epithet of Śiva. -**फलम्** the area or superficial contents of a figure (in math.) -**भक्तिः** f. the division of a field. -**भूमिः** f. cultivated land. -**राशिः** quantity represented by geometrical figures. -**लिमा** a minute of the ecliptic. -**विद्** a. = क्षेत्रज्ञ q. v. (-m.) 1 a husbandman. -2 a sage, one who has spiritual knowledge; यमक्षरं क्षेत्रविदो विदुः Ku. 3. 50. -3 the soul; यः क्षेत्रवित्तपतया हृदि विष्वगाविः Bhāg. 4. 22. 37. -**व्यवहारः** 1 drawing a figure in geometry. -2 geometrical demonstration. -**स्थ** a. residing at a sacred place.

क्षेत्रिक a. (-क्री f.) [क्षेत्रमस्यस्य उक्त्] Relating to a field. -**कः** 1 A farmer; Ms. 8. 241, 9. 53. -2 A husband; हरेत्तत्र नियुक्तायां जातः पुत्रो यथौरसः । क्षेत्रिकस्य तु तद्बीजं धर्मतः प्रसवश्च सः Ms. 9. 145.

क्षेत्रिन् a. [क्षेत्र-इनि] 1 Owing a field; cultivating land. -2 Agricultural. -m. 1 An agriculturist, a cul-tivator; यावत्सस्यं विनश्येत्तु तावत्स्यात्क्षेत्रिणः फलम् Y. 2. 161. -2 A (nominal) husband; आहुत्पादकं केचिदपरे क्षेत्रिणं विदुः Ms. 9. 32. Ś. 5. -3 The soul. -4 The Supreme Soul; क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं प्रकाशयति भारत Bg. 13. 33.

क्षेत्रिय a. [क्षेत्र-घ cf. P. V. 2. 92 Vārt. 1, 2.] 1 Relating to a field. -2 Curable in a future body, or incurable in the present life, irremediable; दण्डोऽयं क्षेत्रियो येन मग्यपातीति साऽब्रवीत् Bk. 4. 32 क्षेत्रियरोगं सखि हृदन्तः -**यम्** 1 An organic disease. -2 Meadow grass, pastur-age. -3 (pl.) The surrounding parts of any place; यदि स्थ क्षेत्रियाणाम् Av. 2. 14. 5. -**यः** 1 A medicament,